

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

4. Quid spectandum in personis quæ mouendæ sunt ad Affectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

proniores sint, quibus plurimum caloris est, & sanguinis, spiritusque ipsi subtilius elaborati intra cordis receptaculum emicant. Itaque, & in adolescentibus motus vigent acriores, qui senibus, remittente se paulatim calore, hñdunt vt plurimum, & languescunt.

Affectus demoniaci.

Tuum vas fera terrestris habitabit.

Isai. 13. 21.

Mercurius Trismog.

Ad hæc instrumenta naturalia, plerunque externa causæ accidunt, vt Dæmones, qui corporis humoribus implexi, mirum quantos fluctus in humanis corporibus excitant, mentemque vitijis mancipatam, penitus labefactant. Vnde Chaldaicam illam sententiam, quæ ex Zoroastis disciplina manauit, Σὸν ἀγγέλιον θήσῃς, καὶ θεὸς αὐτῆς σοῦσι, explicans Psel-lus, & post eum Augustinus Eugubinus, Vas, inquit, est composita vitæ nostræ constitutio. Fera terrestris; qui circum terras vagantur Dæmones. Igitur nostram vitam, scatenem malis affectibus, ex feræ inhabitat; Siquidem hæc genera cum ipsi affectibus coalescunt, fiuntque eadem quasi substantia: Quocirca cum & ipsi affectionum sint pleni, ad corporeas, & incorporeas affectiones adiunguntur, & connectuntur, simile simili attrahentes, cum habeant vim mouendarum perturbationum. Hanc animam impotentissimis affectibus, quos Dæmones excitare solent, mancipatam, admirabilis Isaias sub hac pictura adumbrare visus est.

[Sed requiescunt ibi bestię, & replebuntur domus eorum draconibus: Et habitabunt ibi Struthiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & Syrenes in delubris voluptatis, vbi per pilolos, Dæmones, vt explicat versio 70. interpretum, vel etiam fatyros, vt alij volunt, satis appetit innuit.

Nec dissimilia, de permotionibus Dæmonum ope excitatis, sentit Mercurius Trismogistus.

Μηδονός μέρως τῆς κόσμου κενού ὄντι δέμονοι, οἵτις ἀπέβηθῆν, ἔσπειρε τῆς ἰδίας εὐεργείας τὸ πνεῦμα, καὶ ἐκάλησεν ὁ νοῦς τὸ σπάρειν, μοιχείας, φόνους παρτοῦπιας, ἱεροσυλίας, ἀσεβείας, ἀγχόνιας, κατὰ κρημνῶν καταφοράς, καὶ ἀλλὰ πάντα ὅσα δαμῶνιον ἔργα.

Cum nulla mundi pars vacua sit Dæmone. Qui subiens tacite mentem, propriæ operationis inseruit semen, & peperit ipsa mens, quod satum fuerit, videlicet adulteria, car-

des, parentum verberationes, sacrilegia, impietates, strangulationes, per præcipitia impulsiones, & alia omnia, quæ sunt Dæmonum opera. De his portentosis affectibus, non est nobis futurus sermo, sed de ijs, qui humanitus concitari, commoueri que solent.

Quid spectandum in ijs, qui mouent affectus.

CAPVT. II.

PRIMUM statuendum est, non esse cuiusuis hominis affectus illos, præcipue vehementes, & intonos excitare, vel remittere; quippe donum Dei est: cuius, vt in sensus, & mentes summum est imperium, ita pro sua voluntate mortalibus imperat. Auida est sui iuris, & regni, quælibet natura, neque alium in suo dominantem facile patitur. Itaque in ijs permotionum incitamentis, longè dispar est Dei, & hominum ratio.

Deus enim, quod à Theodoro præclare dictum est vt sine veetibus, & ferramentis, hanc præclaram vniuersi constructionem sapienter est machinaus: Contra homines, si quid moliantur; tot, & tam diuersis egent instrumentis, vt in eo ipso, in quo comparatio nati, & potentes videri volunt, suam faterricogatur imbecillitatem. Pari omnino ratione in mouendis affectibus oratores, nisi diuina ope suffulti fuerint, frustra verborum strepitu, quasi malleorum aures confundunt, animam porro minimè attingunt. Deus verò, sine turba, sine murmure, sine voce subtiliter penetrat, & intimis sensibus illabitur.

Hæc fuit Christi Domini efficax permoendorum hominum ratio, qui cum vnctione spiritus intimas perfunderet mentes, & copiosa cælestis parentis luce collustraret, plus tacendo, (vel si loqui oportebat) plus vna efficiebat vocula, quam sexcenta verborum, & quisquiliarum humanarum volumina.

His nixi præsidij Aposteli, & quotquot sacri oratores, & doctores extiterunt, eas permotiones animis intulerunt, quas, nulla vnquam leno cinantis facundia ratio expressisset. Sit igitur hæc prima lex, ad bonos motus in hominum pectoribus excitandos, opus esse Dei mouentis spiritu, & quod plus cum Deo commercij habuerint oratores, eò in excita-

Curiam in excitandis motibus difficultas.

Dei ope excitari affectus.

citata

citandis affectibus fore vehementiores. Sed ut
 praefidia quoque humana exequamur, statu-
 unt Rhetores, primam, & omnium potentis-
 simam in humanis rebus, motus excitandi ra-
 tionem, in similitudine affectuum esse posi-
 tam. Quos enim impressos habent motus ora-
 tores, eos facilius in auditorum pectus trans-
 fundunt. Ardere te oportet, si vis incendere,
 tristari cum mortis, cum lætis gaudere, cum
 iratis exardescere. Nihil æque flexibiles tra-
 hit animos, ac tota ratio similitudinis. Fe-
 runt ab ipsis primordijs, ut corporibus, sic cer-
 tis animis indita quædam simulachra, & ve-
 stigia similitudinis, quo fit, ut illi in primis
 etia congressibus, cum sese antea nunquã ag-
 nouerint, statim ad beneuolentiã coniunctio-
 nem, ipsa quæ in eis est similitudine prole-
 cti, uelocius emicent, tenaciusque sibi mu-
 tuo inhaereant, quod de Theagene, & Charic-
 clea narrat Heliodorus lib. 3. Aethiopicum;
 qui ubi primum in mutuam conspectum vene-
 runt, statim animæ, quæ se ipsam ferè à
 Deo notis, & characteribus impressas agno-
 uerunt, totæ in uultu varijs motibus persusû
 profliuerunt *ὁμοῦτε γὰρ ἀνθρώποις εἶπα, ὡς
 περ τῆς ψυχῆς ἐκ πάσης σκευῆς τὸ ὁμοίον
 ἐπιγίγσκει, καὶ πρὸς τὸ ἕκαστον ἴσταν οἰκίον παρο-
 δρῶμεθα.* inquit ille.

Rationes
 humane.
 Prima si-
 militudo
 affectuum,
 et animo-
 rum. Vide
 Cic. 2. de
 nat.
 scilicet 189.
 Vtrum
 de similitu-
 dine animo-
 rum opinio.

Heliod. li. 3.
 Aethi.

Anima sul-
 phurea, ut
 uolantur à
 Plinio.

Minutio
 in cõuuo.

Daumalis.

Hæc est animorum *συμπάθεια*, & cogna-
 tio, ad excitandos quoslibet motus efficacis-
 sima, & ubi similes occurrunt animæ, haud
 difficile mutuis colloquijs, quasi beneuolen-
 tiæ vehiculis, statim, & ipsæ affectus in alios
 deriuant, & ab alijs deriuatos suscipiunt, at-
 que in star sulphuratorum quamprimum inar-
 descunt.

Tales fuerunt Castoris, & Pollucis, Achil-
 lis, & Patrocli, Orestis & Pyladis, carerorum-
 que, qui inter amicorum paria recensentur a-
 ninæ, quæ tanto affinitatis nodo erant ag-
 glutinatæ, ut in iudicijs, & ferijs pari volun-
 tate concinebant eadem uellent, uel nollent,
 quasi mens una (ut a Minutio felice dicitur)
 in duobus esset diuisa. Adulatores quoque qui
 hanc similitudinem non habent, ut eos, qui-
 bus inhiantur facilius decipiant, eisdem
 protilus sibi motus affingunt.

Rides, matore caenino
 Conuenitur plet, si lachrymas conspexit ami-
 ci.
 Nec d'let. quicquidum. bruma si tempore pos-
 itas.

Accipit Andromidem; si dixeris astus: sudas.
 Et hæc quidem prima ratio ducta est à na-
 tura.

Secunda est; motus efficax ratio, sapientia,
 vel sapientiæ existimatio, siquidem cautiùs
 tractantur, & in omnem partem inflectuntur
 animi. Tantum est, & tam augustum sapien-
 tiæ nomen, de qua non immentò canit Syae-
 sij lyra.

*Σοφία δὲ μοι παρὲν
 Ἀγαθὰ μὲν νεότερα,
 Ἀγαθὰ δὲ γῆρας ἔχει,
 Ἀγαθὰ δὲ ἀνασσα πᾶσι
 Σοφία, γελῶσα παρὰς
 Ἄβαντος βίβη μερίμους*

Synesim
 hymnia.

III. Virtus, maximè verò sanctitas, & iu-
 stitia, uel etiam sanctitatis, & iustitiæ opinio.
 Nihil enim maculosa uel uita, uel fama, cum
 hominibus commodè geri potest: Ipsi, qui
 toti sunt in flagitijs, uel sceleribus uolutati,
 improbitatis nomen auersantur. Contra, om-
 nes libenter se, ac sua promittunt ijs, quos in-
 nocentiæ, & sanctimoniæ gloria florere pu-
 tant. Non immeritò Andocides orator, suadee
 ei, qui alios promouere uelit, ut primum uitã
 suam rectè instituat, quod amissa probitatis
 existimatione, omnes persuasioneis nerui suc-
 cidantur. Quæ causa impulit Lacedæmonio-
 rum grauem consensum, ut ab improbo homi-
 ne probã sententiam fortè prolatam, eandem
 à frugi uiro dici iuberent, quo plus haberet
 roboris.

Tertia uita
 est & fama
 anim.

IV. Conditio, & autoritas dicentis vehe-
 mens quoque animorum est incitamentum.
 Ut amento iacula, sic robustius autoritate
 dicta vibrantur. Byssina uerba fardescunt in
 diptera; in bysso, & purpura, uilia quæque
 collucent. Magni omnino refert, sit ne qui lo-
 quitur Therfites, an Agamemnon. Scipio, an
 Sextus Cloelius, aut Eanbalto. vnum enim
 uerbum uiri auctoritate grauis, efficit, quod
 longissimæ obsceni hominis orationes præ-
 stare non poterunt. M. Scaurus, uerbo orati-
 one a Variò Sucronensi acculatus, quod ac-
 cepta à Mithridate pecunia Rempublicam
 prodidisset, vno uerbo refondit. Iniquum
 est (Quirites) quum inter alios me rationem
 uitæ reddere. Sed tamen audebo uos inter-
 rogare. Varius Sucronensis ait, M. Acmi-
 lium Scaurum mercede corruptum populom
 prodidisse. A. Acmilium Scaurum huic culpæ
 se

Quarta in-
 thoriam.

Plin de vi-
 ra illustri-
 bus.

se affinem esse negat: vtri creditis? Nominato tantum auctore, & reo, permotus rei indignitate populus, accusationem repulit: Tantum, vel muta eloquentia, cum auctoritate coniuncta, semper habuit ponderis.

Quinta a-
286

Plutarch
in apoph,

Sexta elo-
quentia vis.

V. Huic auctoritati plurimum fauet ætatis maturitas, cui honor, & imperium naturæ ipsius calculo videtur attributum. Satis fuit Augusto ad tumultum inter nobilissimos iuvenes excitatum, protinus compefcendum, dixisse. *Audite iuvenes senem, quem iuuenem senes audiuerunt.*

Hæc omnia eloquentiæ mirum in modum inferuiunt.

VI. Iam quod caput est rei, qui ad sublimes illos motus assurgere capit, grandem esse oportet eloquentiam, ac rem, netuofam, incitatam, non quæ primo imperu fidat, & collabatur, sed quæ perpetuis innutrita rebus crescat, & fecundetur. Accedere oportet vocem, nervos, & latera, quæ contentionem illam ferant, & inardescens animi, velut flammæ commode sustentent. Si quis ita est comparatus, vt hæc subsidia, quam promptissima habeat, poterit dubio procul in ratione affectum versari non infeliciter: sin contra, & auctoritas deest, & eloquentia, periculosum est aggredi: sunt enim e pelui (quod aiunt) fulgura, fulgores videlicet, ex vasculorum nitore vibrati, qui pueros tantum territant, nocendi vim nullam habent, quin post speciem quandam, & inanem pompam gravitatis, solvantur in risum. Sed ipsa licet eloquentiæ vis magna sit, desit tamen doctrinæ, & virtutis, ac cæterorum, quæ auctoritatem conciliare solent opinio, nescio, quo pacto grauiores personæ, non aguntur his motibus; quod indignum sua amplitudine existiment. Alienum, quo superiores vbique videri volunt, in suo pectore regnantem, & quasi triumphantem admittere. Itaq; suscitans, quod ait Longinus, *ὡς παῖδες ἀφρονες ὑπὸ τεχνίτη ῥήτορι* & *σχηματοῖς καταποφισθεῖσιν*, quod Alexander Phereus declarauit, qui Poetam multauit, à quo in tragædia Hecuba *παθητικώτερον* conseripta, non nihil commotus, & ad miserationis affectus, à quibus ob singularem ingenij seuitiam

abhorrebat, fuerat inflexus.

Quid spectandum in personis, quæ mouenda sunt ad affectus.

CAPVT V.

Spectandi verò sunt imprimis auditores, quos cupis permouere, à quibus rei permagnum pendet momentum; qui cum natura plerunque distinctissimi sint, varias quoque, & multiplices forruntur affectiones: Alij ad iras, & odia faciles miserationibus non magis mouentur, quam cautes Marpefiæ. Alij viri boni, & *ἀπὸ ἀγῶν* nec non pueri, & fœminæ ad doloris, & misericordiæ affectus, facillime impelluntur, ad iras, & odia languescunt. Alij tenero quidem ingenio præditi, sed longo rerum vsu, atque assuetudine firmati, vt nihil multum mirantur, sic neque miserrantur. Alij toti sunt in rerum intelligentia, & eruditione perquirenda, graues, austeri, difficiles, à mollissimis illis affectionibus longè remoti. Alij denique naturæ ipsius, & educationis vitio, quasi *cornis fibris* (quod ait Poeta) *εὐαθῆ*, stupore magis, quam crudelitate nihil sentiunt. Dicit non potest, quot sint hominum genera, & quam variè se habeant ad affectus: Idcirco prudentissimus oratori, diligenter erit obseruandum, quod cuiusque ferat stomachus.

Cognoscat autem, si inspiciat quale sit hominum, apud quos agat ingenium, qua educatione à tenero formati, quibus persuasionebus imbuti, quibus instructi moribus, qua ætate, quo sexu, qua conditione, & nonnumquam in priuatis, qua valetudine, habitudine corporis, denique, quo loco, quo tempore, accedat ad mouendum.

Primum igitur ingenium (vt superiori libro ostendi) infinitas habet varietates, vt non vnum quidpiam homo videatur, sed multiplex, & in omnem partem versatile, vt ait Synesius.

Ὅχι ἀπὸ δυνά κρῆμα εὐδὲ μονεῖδὲ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ σικώπιεν ὁ θεὸς ἕως ἐνός ζῴε σῶσιμ, ὄχλον δυνάμιον παμμιγῆτε καὶ πάμορον, καὶ ἐοικέν τιμῶ ὕδρας θηρίον ἀποπάτερον, καὶ μᾶλλον ἢ πολυφάλογ.

Non enim simplex quidpiam, & vniformis naturæ homo est. Sed huius vnus animalis constructionem, turbam quædam facultatum miscellaneam, atque omnigenam

varia ani-
motum de-
scripsimus
ad affectus.

Ingenium
cognoscendum.

Synesius
Arcad. in
per.